

Beregning av egenandel for langtidsopphold på sykehjem

Dato og saksnummer: 17.11.2025 (2025/4820)

Publisert: 17.11.2025

Sist oppdatert: 17.11.2025

Oppsummering

Saken gjelder beregning av egenandel ved langtidsopphold på sykehjem. Egenandelen skal beregnes på grunnlag av løpende inntekt fratrasket skatt og gjeldsrenter. Gevinst og tap ved realisasjon av formue eller gjeld skal holdes utenfor beregningen.

Klager hadde i 2024 et stort økonomisk tap ved innløsning av et valutalån. Tapet medførte at beregnet skatt i skatteoppgjøret ble vesentlig redusert. Kommunen og Statsforvalteren holdt tapet utenfor beregningen av egenandel. Det kom derfor ikke til fradrag i de løpende inntektene. Samtidig unnlot de å oppjustere skattefradraget til den skatten beboeren ville ha hatt uten tapet. Skatten ble dermed ikke sett i sammenheng med hvilken inntekt som ble regnet med i grunnlaget for egenandel.

Sivilombudet kom til at uttrykket «skatt» i egenandelforskriften § 3 fjerde ledd må forstås i sammenheng med inntektsbegrepet i samme bestemmelse. Dersom det er inntekt eller tap som holdes utenfor beregningsgrunnlaget, skal det også ses bort fra de skattemessige virkningene av inntekten eller tapet. I den konkrete saken mente Sivilombudet at den skattemessige virkningen av tapet på valutalånet skulle vært holdt utenfor ved beregningen. Skatten skulle vært oppjustert til den skatten beboeren ville ha fått uten tapet. Når skatten ikke ble oppjustert, ble inntektsberegningen feil og klager hadde fått beregnet en for høy egenandel.

Sakens bakgrunn

- (1) A var i hele 2024 beboer ved et sykehjem i Stavanger kommune. Han døde i 2025. I løpet av 2024 hadde han betalt egenandel for sykehjemsoppholdet med grunnlag i kommunens foreløpige beregninger av inntekt og skatt.
- (2) Da kommunen hentet inn skatteoppgjøret for 2024, var skatten vesentlig lavere enn de foreløpige beregningene. Grunnen til dette var at A hadde hatt et økonomisk tap på kr. 287 101 ved innløsning av et valutalån. Tapet kom til fradrag i inntekten og reduserte dermed skatten.
- (3) Stavanger kommune fattet 1. juni 2025 et vedtak om etteroppgjør (korrigering) av egenandelen for 2024. Kommunen la til grunn at det var betalt kr. 67 857 for lite. Egenandelsforskriften § 3 slo fast at egenandelen skulle beregnes på grunnlag av visse typer inntekter etter «fradrag av skatt og gjeldsrenter». Når skatten var blitt lavere enn forventet, ble nettoinntekten, og grunnlaget for beregningen, tilsvarende høyere.
- (4) Dødsboet påklaget vedtaket til Statsforvalteren i Rogaland. De skrev at skatten i skatteoppgjøret ble lavere enn forventet fordi banken hadde krevet innløsning av et valutalån. Avdøde fikk et stort økonomisk tap ved innløsningen. Dette tapet gikk til fradrag i inntekten i skatteoppgjøret. Skatten ble dermed redusert. Tapet hadde ifølge boet «en direkte betydning for hans reelle økonomiske situasjon og evne til å betale». Ifølge dødsboet var det urimelig av kommunen å øke egenandelen på grunn av lavere skatt når tapet ikke samtidig ble trukket fra inntektene.
- (5) Statsforvalteren opprettholdt 17. juli 2025 kommunens vedtak. De skrev at det var «faktisk utmålt» skatt som var relevant. Et realisert tap på valutalån var ikke relevant for hvilke inntekter og fradrag beboeren hadde i 2024 og hva som inngikk i inntektsgrunnlaget etter forskriften § 3.
- (6) Dødsboet klaget til ombudet 23. juli 2025.

Våre undersøkelser

- (7) Vi tok saken opp med Statsforvalteren i Rogaland. I vårt brev 25. september 2025 viste vi til et brev fra Helse- og omsorgsdepartementet 17. februar 2014 til Helsedirektoratet om tolkningen av egenandelsforskriften § 3 fjerde ledd første punktum.
- (8) Tolkningsuttalelsen gjaldt den rettslige forståelsen av uttrykket «etter fradrag av skatt». Spørsmålet var om uttrykket relaterte seg til skatten på beboerens samlede inntekt, eller bare til den delen av inntekten som inngikk i beregningen av egenandel. Det er løpende inntekter som skal regnes med ved beregningen av egenandel. Gevinster og tap ved realisasjon av formue skal holdes utenfor. Helse- og omsorgsdepartementet mente at skattebegrepet måtte ses i sammenheng med inntektsbegrepet. Det var dermed kun skatt relatert til den inntekten som skulle inngå i beregningen av egenandel som skulle gå til fradrag.
- (9) I undersøkelsen pekte vi på at beboeren hadde fått en lav skatt i skatteoppgjøret fordi han hadde hatt et tap på et valutalån. Dette var et tap som skulle holdes utenfor beregningen av egenandel. Det vil si at tapet ikke kom til fradrag i inntekten. Samtidig fikk han et lavt fradrag for skatt. Skattefradraget var dermed ikke sett i sammenheng med inntektsberegningen.
- (10) Vi stilte spørsmål ved om Statsforvalterens vurdering var i tråd med tolkningsuttalelsen fra Helse- og omsorgsdepartementet. Vi viste også til en dom fra Agder lagmannsrett (LA-2025-31293) hvor lagmannsretten sluttet seg til Staten ved Helse- og omsorgsdepartementets syn på egenandelsforskriften § 3 fjerde ledd. (Dommen er anket til Høyesterett av den private parten, men på et annet grunnlag enn det denne saken gjelder. Begge parter var for lagmannsretten enige om at skattebegrepet skulle ses i sammenheng med inntektsbegrepet.)
- (11) Statsforvalteren i Rogaland besvarte undersøkelsen 22. oktober 2025. De stilte seg bak Helse- og omsorgsdepartementets forståelse av regelverket. Skattebegrepet måtte ses i sammenheng med inntektsbegrepet i egenandelsforskriften § 3 fjerde ledd. Den konkrete saken var derfor vurdert på feil måte og ville bli vurdert på nytt.
- (12) I brev til ombudet 4. november 2025 orienterte Statsforvalteren i Rogaland om at kommunen nå hadde fattet et nytt vedtak hvor skattefradraget var justert opp til størrelsen på skatten hvis man så bort fra tapet på valutalånet.
- (13) Klager har ikke orientert ombudet om innsigelser til det nye vedtaket.

Sivilombudets syn på saken

- (14) Spørsmålet i saken er om kommunene ved beregningen av egenandel for langtidsopphold på sykehjem, skal gjøre fradrag i beboerens inntekt for all skatt fastsatt i skatteoppgjøret eller bare skatt som har sammenheng med de inntektstypene som inngår i beregningsgrunnlaget. Spørsmålet oppstår fordi ikke alle typer inntekt skal tas med ved beregningen av egenandel. Gevinst og tap ved realisasjon av formue eller gjeld skal holdes utenfor.

Rettslig grunnlag – forståelsen av skattebegrepet i egenandelsforskriften § 3 fjerde ledd

- (15) Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester (egenandelsforskriften, referanse FOR-2011-12-16-1349) er fastsatt av Helse- og omsorgsdepartementet med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven § 11-2. Forskriften § 3 fjerde ledd først punktum har følgende ordlyd:

«Som inntekt regnes årets inntekter på grunnlag av pensjon, andre løpende trygdeytelser, arbeidsinntekt, næringsinntekt, leieinntekt, renter og annen avkastning av formue, etter fradrag av skatt og gjeldsrenter. [...]»

- (16) Det rettslige vurderingstemaet i saken er om uttrykket «skatt» skal forstås som all fastsatt skatt i skatteoppgjøret, eller om det bare gjelder skatt for den delen av inntekten som inngår i inntektsbegrepet i egenandelsforskriften. Ved beregningen av egenandel skiller regelverket mellom formue og inntekt. Egenandelen skal beregnes på grunnlag av løpende inntekt. Gevinst og tap ved realisasjon av formue eller gjeld skal holdes utenfor beregningen.
- (17) Ordlyden i bestemmelsen gir ikke et entydig svar på tolkningsspørsmålet. Uttrykket fradrag av «skatt» gir etter ombudets syn rom for begge alternativer. Ved tolkningen er det imidlertid naturlig å se hen til sammenhengen i regelverket. Det vil si at skattebegrepet ses i sammenheng med inntektsbegrepet i samme bestemmelse. Når gevinster og tap skal holdes utenfor inntektsberegningen, er det naturlig å se bort fra de skattemessige virkningene av slike disposisjoner.

- (18) Den samme rettslige forståelsen er lagt til grunn i tolkningsuttalelsen fra Helse- og omsorgsdepartementet 17. februar 2014. Helsedirektoratet har gjort tolkningsuttalelsen kjent for landets kommuner og statsforvaltere, og ombudet antar at uttalelsen siden er lagt til grunn i praksis.
- (19) Tolkningsuttalelsen hadde bakgrunn i at Helsedirektoratet hadde gjort Helse- og omsorgsdepartementet oppmerksom på at regelen ble praktisert forskjellig i kommunene. De hadde også pekt på urimelige utslag dersom all skatt kom til fradrag, uten å se skatten i sammenheng med inntektsbegrepet. Det var gitt følgende eksempler:
- (20) En beboer realiserte formue og fikk en stor skattepliktig gevinst i skatteoppgjøret. Vedkommende ville få et stort skattefradrag ved beregningen av egenandel. Samtidig skulle gevinsten holdes utenfor inntektsberegningen. Egenandelen kunne dermed bli svært lav. Enkelte ganger ble det ingen egenandel i det hele tatt.
- (21) En annen beboer realiserte formue med et stort tap. I skatteoppgjøret fikk vedkommende lav skatt fordi tapet gikk til fradrag i inntektene. Ved beregningen av egenandel skulle tapet holdes utenfor inntektsberegningen. Det vil si at tapet ikke gikk til fradrag i inntektene. Samtidig fikk vedkommende et lavt skattefradrag og dermed et høyt grunnlag for beregning av egenandel.
- (22) Helse- og omsorgsdepartementet mente at forskriftens ordlyd ikke ga et entydig svar om forståelsen av begrepet «skatt». Departementet mente likevel at uttrykket måtte forstås utfra sammenhengen og det prinsipielle skillet mellom inntekt og formue. Det mest naturlige var derfor å forstå lovteksten slik at ordlyden «etter fradrag for skatt» viste tilbake til forskriftens inntektsbegrep. Med andre ord måtte skattebegrepet ses i sammenheng med inntektsbegrepet. Det var derfor kun skatt relatert til den inntekten som skulle inngå i beregningen som skulle gå til fradrag.
- (23) Det samme standpunktet er lagt til grunn i en ikke rettskraftig dom fra Agder lagmannsrett (LA-2025-31293) omtalt i avsnitt 10.
- (24) På denne bakgrunn er ombudet kommet til at uttrykket «skatt» i egenandelforskriften § 3 fjerde ledd må forstås i sammenheng med inntektsbegrepet i samme bestemmelse. Dersom det er inntekt eller fradrag som

holdes utenfor beregningsgrunnlaget for egenandel, skal det også ses bort fra skattemessige virkninger av den aktuelle inntekten eller fradraget.

Rettslig vurdering

- (25) En beboer som har realisert formue eller gjeld med et økonomisk tap, har fått en reduksjon i skatten i skatteoppgjøret på grunn av tapet. I tråd med ombudets rettslige syn ovenfor, må kommunen i disse tilfellene korrigere skattebeløpet som skal gå til fradrag ved beregningen av egenandel. Skattebeløpet fra skatteoppgjøret må justeres opp til det beløpet skatten ville ha vært uten tapet.
- (26) I denne saken holdt kommunen, i tråd med regelverket, det økonomiske tapet knyttet til realisasjon av valutalånet utenfor inntektsberegningen. På tilsvarende måte skulle kommunen ha holdt den skattemessige virkningen av tapet utenfor. Det vil si at skattebeløpet skulle vært korrigert opp. Når skattebeløpet ikke ble oppjustert, ble inntektsberegningen for høy. Dette medførte at det ble beregnet en for høy egenandel.
- (27) Kommunen har allerede fattet et nytt vedtak i saken. I det nye vedtaket er skattefradraget ved beregningen av egenandel justert opp til det skatten ville ha vært uten tapet på valutalånet. Vedtaket er dermed i tråd med ombudets rettslige forståelse av regelverket.

Konklusjon

- (28) Sivilombudet er kommet til at uttrykket «skatt» i egenandelforskriften § 3 fjerde ledd må forstås i sammenheng med inntektsbegrepet i samme bestemmelse. Dersom det er inntekt eller fradrag som holdes utenfor beregningsgrunnlaget for egenandel, skal det også ses bort fra skattemessige virkninger av den aktuelle inntekten eller fradraget.
- (29) Sivilombudet mener at kommunen ved beregningen av klagers egenandel, skulle ha holdt den skattemessige virkningen av tapet på valutalånet utenfor beregningen. Når skatten ikke ble oppjustert, ble inntektsberegningen for høy. Dette medførte for høy egenandel.

